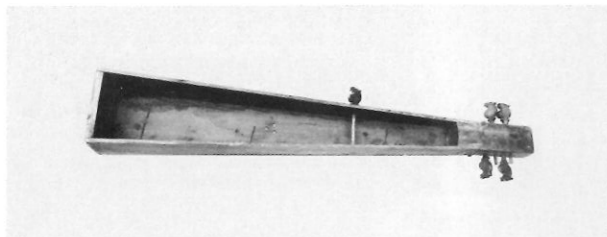
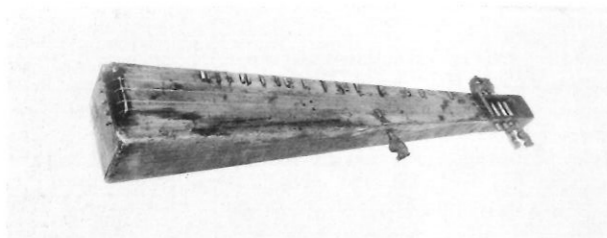

Langeleiken fra Nordvika

Langeleiken fra Nordvika har en enkel trapesform, og den er ca. en meter lang. Den har ingen bunnplate og ble nok spilt liggende på et bord for å oppnå skikkelig klang. Den har 5 strenger: en til melodi og 4 til samklang. Ut i fra "knottene" ser den ut til å ha et toneomfang av ca. 2 oktaver. Legg merke til stillepinnene som er spikket til elegante hestehoder! Foto: Solveig Armstrong.

Johan Falkberget skrev følgende i *Fjell-Ljom* i 1930: "På Rørosmuseet, som er åpnet for noen få dager siden, finnes bare et par-tre langeleiker – de er fra Nordviken ved Femundsjøen – og forarbeidet i siste del av 1700-tallet."¹

Ut fra listene over gjenstander på museumsutstillinga i Aasengården i 1930 ser vi at kun to langeleiker var stilt ut. Den ene kom fra Nordvika, den andre fra Bentgården i Feragen. Begge langeleikene ble tilbakelevert da utstillinga ble tatt ned.

Langeleiken fra Nordvika, som Falkberget omtaler her, er i dag å finne i USA. Solveig Armstrong (1941–2005), født Nordvik, ble gift med Robert "Dex" Armstrong. Hun fikk langeleiken av sin far, Sverre Nordvik (1914–2001). Sammen med langeleiken sendte Sverre et brev til Solveig og hennes barn i USA: "Da Rørosmuseet ble "startet" sommeren 1930 var jeg sterkt interessert sammen med min far [Henrik Nordvik, red.] – som var

en av stifterne. Langeleiken fant jeg på "lemmen" oppe i det lille "STAB-BURET" som dere hadde til lekestue hjemme i Nordviken. På Rørosmuseet ble den utstyrt med følgende merkelapp –

"NR. 339
NAVN: Henrik Nordvik
GJENSTAND: 1 langeleik

Den er kommet fra Spellvollen. Emerensia Olsdatter fikk den som gave av sin søster, som var gift med gamle Ole Spellvold. Fra omkring 1780. Emerensia Olsdatter Nordvik f. 1775 – død 1863."²

SLEKTA

Ovenfor nevnte Henrik Nordvik står omtalt i *Rørosboka* bind 3, under Nordvika, som Henrik Kaspersen Feragen (1883–1961), gift med Ingeborg Sofie Olsdatter Nordvik (1877–1966).² Ingeborg Sofie var oldebarnet (dattersønnsdatter) til omtalte Emerentse Olsdatter (1775–1863) i Nordvika. Emerentses søster Marit (f. 1772) ble gift med Harald Pedersen Opphus (1767–1823)³, noe som også bekreftes av folketellinga for 1801.⁴

Ifølge *Rørosboka*, bind 3, under Spellvollen, kjøpte Harald Pedersen Opphus denne gården i 1800.⁵ Marit og Harald fikk en sønn, Ole (1813–1880), og det er trolig han som er "Gamle Ole Spellvold" i utstillings teksten fra 1930. Men slektsinformantene i 1930 må ha tatt feil av generasjonene her, ettersom de mente at Ole var gift med Marit!

Solveig Armstrong, som fikk langeleiken til USA, er tipp-tipp-oldebarnet til Emerentse Nordvik.

LANGELEIK

Når langeleiken fra Nordvika ble bygget og hvordan den fant veien til Spellvollen, vet vi ingen ting om. Instrumenter kalt langeleik (langelek, langspel o.l.) var i alminnelig bruk her i landet antagelig fra 1500-tallet og gjennom hele 1600- og 1700-tallet. Fela, eller

Bildet er tatt ved 'gammelsåmmårstuggu' i Nordvika ca. 1911. T. h.: Henrik Nordvik (1883–1961) med tre av sønnene. Sofie Nordvik (1877–1966) t. v. foran døra. Sofie og Henrik fikk 5 sønner: Ole, Kasper, Iver, Alfred og Sverre. Foto: Rørosmuseets arkiv (RMU 14066).

fiolinen, med sin kraftige klang og bruksfleksibilitet, ble mer og mer populær utover 1700-tallet. Nye musikktrender kom til og ble etter hvert dominerende. Langeleiken, med sin svakere lyd, har mest klang når den ligger på et bord. Den hadde helst sin plass i hjemmet. De fleste langeleiker kom etter hvert ut av bruk. Noen ble brukt til akebrett, mens andre – heldigvis – ble glemt oppe på lemmen.

I Norge er det kun i Valdres at spilletradisjoner på langeleik har blitt holdt i hevd til vår tid, men gamle langeleikinstrumenter er å finne mange steder i landet. Flere instrumentmakere er blitt fascinert av langeleiken og bygger kopier og nye varianter. Langeleiken har nære "slektninger" flere steder i verden. Disse finnes i samlinger av historiske instrumenter og i bruk av utøvere i dag.

Man vet i dag om én annen langeleik i Røros-distriktet. Den tilhørte "Storbrekkingen", Anders Jakobsen Lien (1766–1829), og hører nå til i Bentgården i Feragen. Dette instrumentet er av en helt annen konstruksjon enn Nordvika-langeleiken og er malt i friske farger. Dette er den andre langeleiken som var med på Rørosmuseets utstilling i 1930.

NOTER:

- ¹ *Fjell-Ljom* 14. juli 1930.
- ² *Rørosboka*, bind 3, 1957: s. 143–146.
- ³ Harald ble døpt den 3. januar 1768, ifølge kirkeboka for Røros (O. Guldals avskrift). Hans dødsår har man fra *Rørosboka*, bind 3, s. 389, men hans navn er ikke å finne blant døde for 1823 i O. Guldals kirkebokavskrift.
- ⁴ Digitalarkivet, <http://digitalarkivet.uib.no>, Folketellinga 1801 for 1640 Røros, nr. 2172 og 2173.
- ⁵ *Rørosboka*, bind 3, 1957: s. 389.

KILDER:

- Aksdal, Bjørn 1982: *Med Piber og Basuner, Skalmeye og Fiol*. Tapir forlag, Trondheim.
- Falkberget, Johan 1930: "Bergstadens folkemusikk gjennom tidene". *Fjell-Ljom*, 14. juli 1930, Røros.
- Nyhus, Sven 1973: *Pols i rørostraktom*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Guldal, O., Bind V: *Fødte – døbte 1787–1805*, s. 9, Avskrifter fra Røros kirkebok, *Rørosboka*, bind 3, 1957.
- Digitalarkivet, <http://digitalarkivet.uib.no>, Folketellinga 1801.
- Rørosmuseets bibliotek.
- <http://www.gjovikspelmannslag.no>
- <http://www.valdres.museum.no>
- Peder Gullikstad, Røros, muntlig kilde.
- Solveig Armstrong, Alexandria, Virginia, USA: Bilder, oppmålinger, brevkopi samt div. opplysninger 2004–2005.

Mary Barthelemy er født 1947 i Minnesota. Hun kom til Røros først på 1980-tallet og er en allsidig musiker og musikkformidler. I juni 2006 avla hun mastergradsamen i tradisjonskunst ved Høgskolen i Telemark, avd. Rauland. Hun arbeider med Folkemusikkarkivet for Røros-området.